Eduskunnan talousvaliokunta
tav@eduskunta.fi

Viite: E 15/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Puhtaan teollisuuden ohjelma; E 17/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma

KESKUSKAUPPAKAMARIN LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELVITYKSISTÄ KOSKIEN PUHTAAN TEOLLISUUDEN OHJELMAA JA KOHTUUHINTAISEN ENERGIAN TOIMINTASUUNNITELMAA

Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan talousvaliokunnalle koskien valtioneuvoston selvityksiä EU:n Puhtaan teollisuuden ohjelmasta ja kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelmasta.

Puhtaan teollisuuden ohjelma on uuden komission lippulaivahanke. Tiedonantona se kuvaa tulevia toimenpiteitä, mutta ei sisällä vielä yksityiskohtaisia lainsäädäntöesityksiä. Keskuskauppakamari pitää sekä ilmaston että kilpailukyvyn kannalta hyvänä, että puhdasta siirtymää käsitellään ohjelmasta ennen kaikkea teollisena ja taloudellisena hankkeena. Ilmastotavoitteiden saavuttaminen Euroopassa perustuu investointeihin, ja tämä edellyttää vahvaa taloudellista perustaa ja että Eurooppa on kilpailukykyinen maanosa.

Puhtaan teollisuuden ohjelman lähtökohtana on yhdistää EU:n kilpailukyvyn vahvistaminen ja ilmastotavoitteiden saavuttaminen. Keskuskauppakamari tukee Suomen tavoin komission ehdotusta asettaa EU:lle vuodelle 2040 90 %:n nettopäästövähennystavoite. EU:n ilmastotavoitteista kiinni pitäminen varmistaa yritysten toiminta- ja investointiympäristön ennakoitavuutta sekä mahdollistaa osaltaan myös Suomen ilmastotavoitteiden toteuttamisen. Olennaista on rakentaa ilmastotavoitteisiin polku, joka perustuu markkinaehtoisuuteen ja teknologianeutraaliuteen ja vahvistaa EU:n kilpailukykyä.

Kysynnän luominen puhtaille tuotteille ja kansainvälinen kauppa

Keskuskauppakamari pitää myönteisenä, että puhtaan teollisuuden ohjelma korostaa edelläkävijämarkkinoiden merkitystä. Kysynnän luominen esimerkiksi päästöttömälle teräkselle, vetypohjaisille tuotteille ja bio- ja kiertotalouden materiaaleille on välttämätöntä puhtaiden investointien edistämiseksi. Ohjelman toimenpide esimerkiksi puhtaan teräksen määrittelemiseksi on tärkeä ja teollisuudessa odotettu askel.

Keskuskauppakamari pitää myönteisenä, että bio- ja kiertotalous nähdään ohjelmassa välineenä hyödyntää Euroopan rajalliset resurssit tehokkaasti ja vähentää niiden avulla riippuvuutta ulkopuolisista toimijoista ja fossiilisista raaka-aineista. Tavoitteena on tehdä Euroopasta johtava maanosa kiertotaloudessa 2030 mennessä ja päivittää EU:n biotalousstrategia. Kysynnän luomiseksi ohjelmassa väläytetään sekoitevelvoitteen kaltaisia työkaluja fossiilisten raaka-aineiden korvaamiseksi biopohjaisilla ja kierrätetyillä materiaaleilla esimerkiksi muovien valmistuksessa.

Periaatteellisesti merkittävä linjaus on mahdollisuus suosia hankinnoissa eurooppalaista tuotantoa (European preference). Keskuskauppakamari tunnistaa tarpeen vahvistaa Euroopan omaa tuotantoa suhteessa keskeisiin kilpailijoihin Yhdysvaltoihin ja Kiinaan. Valtioneuvoston tavoin Keskuskauppakamari näkee kuitenkin riskinä sisämarkkinoiden kilpailun heikkenemisen ja kauppasodan lietsomisen, josta voi seurata myös vastatoimia. Eurooppalaisen tuotannon suosiminen hankinnoissa olisi todennäköisesti ongelmallista WTO-yhteensopivuuden kannalta.

On hyvä, että ohjelmassa tunnistetaan myös kansainvälisen kaupan merkitys Euroopalle sekä viennin että toimitusketjujen kannalta esimerkiksi puhtaan kaupan ja investointien kumppanuuksien (CTIP) kautta. Keskuskauppakamari tukee valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan EU:n on avattava aktiivisesti uusia markkinoita ja vahvistettava kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa.

Kohtuuhintainen energia

Energia on yksi puhtaan teollisuuden ohjelman kuudesta painopistealueesta, ja samassa yhteydessä annettu Kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma keskittyy toimiin energian hinnan hillitsemiseksi. Valtioneuvoston kannan tavoin Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että toimien lähtökohtana on markkinaehtoisuus ja teknologianeutraalius. Samoin Keskuskauppakamari tukee lähtökohtaa, että päästöjen vähentäminen on ensisijaista kulutuksen vähentämisen sijaan.

Energian hinta on yksi Draghin kilpailukykyraportissa nimetyistä EU:n kilpailukyvyn jarruista ja on tärkeää, että komissio esittää toimenpiteitä siihen puuttumiseksi. Sähkön hinta on kuitenkin Suomesta katsoen erityisesti keskieurooppalainen ongelma. Pohjoismaat ovat selvästi lähempänä Yhdysvaltojen tai Kiinan hintatasoa kuin esimerkiksi Saksa. Siten myös monet ohjelman toimenpiteet vastaavat erityisesti Keski-Euroopan ongelmiin. Pitkällä aikavälillä ainoa pysyvä keino energian hinnan laskemiseksi on jatkaa irtautumista fossiilisista polttoaineista.

Suomen kannalta on olennaista, että energian hintaa hillitseviä toimia ei tehdä tavalla, jotka esimerkiksi sekoittaisivat Pohjoismaiden hyvin toimivaa sähkömarkkinaa tai olisi epäedullista niille maille, joissa siirtymä puhtaaseen energiaan on jo pitkällä. Energiasiirtymän toteutus Pohjoismaissa pitäisi pikemminkin toimia esimerkkinä muulle

Euroopalle puhtaan, kohtuuhintaisen ja toimitusvarman energiajärjestelmän rakentamiseksi. Keskuskauppakamari tukee siten valtioneuvoston kantoja, jotka ovat pidättyväisiä uuden velvoittavan sääntelyn suhteen ja korostavat joustavuutta. Suomen viennin, Euroopan talouden ja Venäjän energiariippuvuudesta irtautumisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että korkeaan energian hintaan löydetään ratkaisuja. On myönteistä, että ohjelma ei sisällä esimerkiksi hintasäännöstelyä.

Ohjelma tunnistaa, että Eurooppaa laahaa reilusti Kiinan perässä sähköistymisessä. Sähköistymisen vauhdittamiseksi komissio kannustaa jäsenmaita laskemaan teollisuuden sähköveroa, kuten Suomi on jo tehnyt. Joissain EU-maissa sähkön hintaan lisätään myös erilaisia maksuja, joilla ei ole mitään tekemistä sähköjärjestelmän kanssa. Esimerkiksi Italiassa tv-lupamaksua kerätään sähkölaskun yhteydessä. Tämä heikentää sähkön kilpailukykyä suhteessa kaasuun, ja jarruttaa sähköistymistä.

Uuden komission ohjelma on aiempaa myönteisempi ydinvoiman kannalta. Puhtaan teollisuuden ohjelmassa tämä näkyy pienydinreaktorien kehityksen ja käyttöönoton edistämisenä, vähähiilisen vedyn määritelmän valmisteluna ja sekä mahdollisesti valtiontukisääntöjen luomisena ydinenergiateknologioille ja -arvoketjuille. Olennaista on, että tämä suunnanmuutos näkyy myös konkreettisesti lainsäädäntöhankkeissa. Esimerkiksi kuultava ollut puhtaiden investointien valtiontukikehys (CISAF) kohtelee edelleen ydinsähköä uusiutuvia epäedullisemmin. Myös vähähiilisen vedyn määritelmää koskevan delegoidun säädöksen antaminen on viivästynyt.

Rahoitus ja valtiontukikilpailun jatkuminen

Puhtaan teollisuuden ohjelman tavoitteiden edistämiseksi komissio valmistelee kilpailukykyrahastoa osana monivuotista rahoituskehystä. Keskuskauppakamari korostaa, että EU:n yhteisen varojen jakamisen ohjaavana periaatteena on oltava kilpailullisuus ja laatu (excellence). Suomalaiset yritykset menestyivät hyvin Innovaatiorahaston alla 2024 toteutetussa vetyhuutokaupassa. Vastaavat huutokauppamenettelyt muiden puhtaiden teknologioiden ja teollisuuden päästövähennysten suhteen voivat olla toimiva tapa hakea eurooppalaisittain parhaita kohteita.

Osana puhtaan teollisuuden ohjelmaa komissio valmistelee valtiontukien poikkeuksille viiden vuoden jatkoa 2030 asti. Jäsenmaat saisivat siis edelleen tukea uusiutuvan energian hankkeita, teollisuuden päästövähennyksiä ja puhtaiden teknologioiden, kuten akkujen, aurinkopaneelien ja tuuliturbiinien valmistusta normaalioloja avokätisemmin. Uusien valtiontukipuitteiden puitteet (Clean Industrial State Aid Framework, CISAF) ovat olleet kuultavana ja komission on määrä päättää niistä kesäkuussa.

Keskuskauppakamarin koostamien tietojen mukaan komissio hyväksyi vuosina 2023 ja 2024 98 EU-maiden puhtaan siirtymän investointien tukiohjelmaa, joiden budjettien

yhteissumma on lähes 160 miljardia. Kaikkiaan 22 EU-maata 27 on saanut komissiolta 2023–2024 hyväksynnän puhtaan siirtymän tukiohjelmille. Suuret jäsenmaat Ranska, Saksa ja Italia kattavat tukisummista yli 70 prosenttia.

Suomen kannalta paluu tiukempiin valtiontukisääntöihin olisi reilun kilpailun ja EU:n sisämarkkinoiden kehityksen kannalta parasta. Suomen on kuitenkin varauduttava siihen, että näin ei käy, ja vaikutettava aktiivisesti valtiontukipuitteisiin, jotta niiden kilpailua vääristävä vaikutus olisi mahdollisimman pieni ja ne tunnistaisivat laajasti eri puhtaat teknologiat.

Valtioneuvoston kannasta poiketen Keskuskauppakamari pitää verokannusteita Suomessa ja laajemmin Euroopassa yritysten ja julkisen talouden kannalta toimivana valtiontuen muotona. Yhdysvaltain IRA-paketin keskeinen etu verrattuna EU:n ja EU-maiden tukivälineisiin on sen suoraviivaisuus nimenomaan verohyvityksiin pohjautuvana järjestelmänä.

Logistiikka osana puhtaan teollisuuden ohjelmaa

Suomessa logistiikkakustannusten osuus vientiyritysten kustannuksista on suurempi kuin kilpailijamaissa, sillä sijaintimme kaukana päämarkkinoista edellyttää pidempiä kuljetusmatkoja ja asettaa vaatimuksia logistiikan kustannustehokkuudelle. Meri- ja lentoliikenteen ja alkamassa olevan polttoainejakelun päästökaupan kustannusten ennakoidaan Suomessa lisäävän logistiikkakustannuksia suhteellisesti kilpailijamaita enemmän. Suomen kannalta liikenne- ja kuljetussektorin käyttövoimamurroksen edistäminen ja siten päästökaupasta aiheutuvan kustannustaakan alentaminen on olennaisen tärkeää.

Suomen kannassa on nostettu hyvin esille tarve liikenteen kestävien polttoaineiden tuotannon, käytön ja jakelu- ja latausinfrastruktuurin edistämiselle. Vedyn ja vetypohjaisten hiilineutraalien polttoaineiden merkitys on tärkeää erityisesti vaikeasti sähköistettävissä liikenne- ja kuljetuspalveluissa. Myös käyttövoimamurroksen nopeuttamista kannustavien toimien merkitys on nostettu esille. Syksyllä annettavassa EU:n kestävän liikenteen investointisuunnitelmassa tullaan linjaamaan yksityiskohtaisemmin lyhyen ja keskipitkän aikavälin toimenpiteistä erityisesti lento- ja meriliikenteen käyttövoimamurroksen nopeuttamiseksi.

Kunnioittavasti,

Teppo Säkkinen
Johtava asiantuntija, elinkeino- ja ilmastopolitiikka
Keskuskauppakamari